

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
<http://ageconsearch.umn.edu>
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

5. konferenca DAES

Sodobni izzivi menedžmenta v agroživilstvu

Pivola

18.-19. marec 2010

Sodobni izzivi menedžmenta v agroživilstvu

Uredil:

dr. Črtomir Rozman in dr. Stane Kavčič

Programski odbor:

dr. Jernej Turk (predsednik), dr. Emil Erjavec, dr. Črtomir Rozman, Branko Ravnik, mag. Neva Pajntar, dr. Karmen Pažek, dr. Darja Majkovič, dr. Andreja Borec, dr. Andrej Udovč, dr. Stane Kavčič, dr. Miroslav Rednak, dr. Martin Pavlovič.

Izdajatelj:

Društvo agrarnih ekonomistov - DAES; zanj Emil Erjavec

Prelom in priprava za tisk:

dr. Stane Kavčič, mag. Ajda Kermauner Kavčič

Oblikovanje naslovnice:

Grega Kropivnik in Potens d.o.o.

Tisk:

Potens d.o.o.

1. izdaja

Naklada 250 izvodov

Domžale, 2010

Prispevki so recenzirani. Za jezikovno pravilnost in vsebino odgovarjajo avtorji.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

338.43(497.4)(082)
338.43(497-15)(082)
63:339.923:061.1EU(082)

DRUŠTVO agrarnih ekonomistov Slovenije. Konferanca (5 ; 2010 ; Maribor)
Sodobni izzivi menedžmenta v agroživilstvu / 5. konferenca DAES,
Pivola, 18.-19. marec 2010 ; [uredil Črtomir Rozman in Stane Kavčič].
- 1. izd. - Ljubljana : Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije - DAES, 2010

ISBN 978-961-91094-5-8
1. Gl. stv. nasl.
250170112

V. Konkurenčnost slovenskega agroživilstva

IZVOZNA KONKURENČNOST KMETIJSKIH IN ŽIVILSKIH PROIZVODOV SLOVENIJE

Mateja KOVAC^a, Darja MAJKOVIC^b

IZVLEČEK

Raziskali smo stanje, trende, predelanost in izvozno konkurenčnost kmetijskih in živilskih proizvodov v menjavi Slovenije s tujino od leta 2002 do 2007. Uporabili smo statistične podatke po kombinirani nomenklaturi carinske tarife, kjer so kmetijski in živilski proizvodi razvrščeni v prvih štiriindvajsetih skupinah sistema. Ločili smo jih na primarne (kmetijske oz. nepredelane) in sekundarne (živilske oz. predelane), pri čemer smo uporabili metodologijo Združenih narodov (BEC Rev.3) in Eurostatov šifrant pretvorbe. Izvozno konkurenčnost smo ugotavljali po metodi Aignerja na podlagi primerjave količin, vrednosti in cen proizvodov na najnižji stopnji njihove klasifikacije. Naša analiza ugotavljanja izvozne konkurenčnosti slovenskih kmetijskih in živilskih proizvodov ni pokazala dobrega stanja in smeri razvoja.

Ključne besede: blagovna menjava, kmetijski in živilski proizvodi, kmetijstvo, živilsko predelovalna industrija, Slovenija

EXPORT COMPETITIVENESS OF SLOVENE AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS

ABSTRACT

We analysed the situation, trends, degree of processing and export competitiveness of agro-food products in Slovenia's international trade in period 2002 - 2007. We used statistical data according to the combined nomenclature of the customs tariff, where agro-food products are classified in the first 24 groups of the system. We divided them into primary (agricultural or non-processed) and secondary (food or processed) commodities, using the UN methodology (BEC Rev. 3) and Eurostat's conversion tables. Export competitiveness was measured using the Aigner method based on comparing the quantities, values and prices of products at the lowest level of classification. Our analysis measuring the export competitiveness of Slovenian agro-food products shows an unfavourable situation and development trends.

Key words: exchange, agricultural and food products, agriculture, food processing industry, Slovenia

^a Vlada RS, Urad za makroekonomske analize in razvoj, Gregorčičeva 27, 1000 Ljubljana,
mateja.kovac@gov.si

^b Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede, Pivola 11, 2311 Hoče,
darja.majkovic@uni-mb.si

1 Uvod

Zagotovitev prehranske varnosti, čim višje stopnje samooskrbe in trajno povečevanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva so eni izmed glavnih ciljev kmetijske politike. Celovitejše ugotavljanje stanja in smeri razvoja na tem področju je izjemno zapleteno, deloma pa ga lahko opravimo s pomočjo analiziranja zunanjetrgovinske menjave. Osredotočili smo se na ugotavljanje sposobnosti konkuriranja, saj je v pogojih prostega pretoka blaga in storitev prav od nje v veliki meri odvisna uspešnost vsake dejavnosti. Konkurenčnost izkazujejo le tista podjetja, ki so sposobna obdržati in povečevati svoj tržni delež na domačem ali tujem trgu in pri tem ustvariti dobiček. Dosedanje raziskave so pokazale, da je ta sposobnost v kmetijstvu in živilski predelavi razmeroma nizka, zato je izboljšanje več kot nujno. (Majkovič in Kovač, 2007).

Kmetijski in živilski proizvodi so pogosto obravnavani skupaj kot »proizvodi prehranske verige« ali preprosto »hrana«, pa vendar gre v osnovi za proizvode, pridelane oziroma predelane v dveh dejavnostih, ki sta po standardni klasifikaciji dejavnosti povsem samostojni in ločeni¹. Razmerje med njima lahko ugotavljamo z analiziranjem strukture zunanjetrgovinske menjave in ločitev posameznih skupin proizvodov glede na njihovo stopnjo predelanosti. Na tej podlagi je mogoča tudi njihova primerjava glede na doseženo konkurenčnost. Poznavanje razlik v doseganju konkurenčnosti posameznih skupin proizvodov omogoča uspešnejše upravljanje, doseganje višje dodane vrednosti in boljših poslovnih rezultatov gospodarstev, s tem pa tudi celotne dejavnosti kmetijstva in živilstva.

2 Metodologija

Po osnovni analizi dogajanj v zunanjetrgovinski menjavi kmetijskih in živilskih proizvodov smo se soočili z dvema osnovnima izzivoma: kako ugotoviti konkurenčnost proizvodov v zunanjetrgovinskem prostoru in kako jih med seboj ločiti glede na predelanost. Pri ugotavljanju izvozne (ne)konkurenčnosti smo uporabili metodo po Aignerju. Avtor z uporabo podatkov zunanje trgovine ugotavlja konkurenčnost oziroma nekonkurenčnost v segmentih cene in kakovosti. Metoda omogoča razvrstitev proizvodov v štiri skupine: cenovno konkurenčni in cenovno nekonkurenčni proizvodi (C+, C-) ter kakovostno konkurenčni in kakovostno nekonkurenčni proizvodi (K+, K-). Za to je potrebna analiza povprečnih uvoznih in izvoznih cen ter proučitev, ali se je izbrani tok zaključil s pozitivno ali z negativno zunanjetrgovinsko bilanco:

- Skupina C+: UVX < UVM in QX>QM,
- Skupina C-: UVX > UVM in QX<QM,
- Skupina K+: UVX > UVM in QX>QM in
- Skupina K-: UVX < UVM in QX<QM,

kjer so UVX povprečna cena proizvoda v izvozu, UVM povprečna cena proizvoda v uvozu, QX količina proizvoda v izvozu in QM količina proizvoda v uvozu. Pri tem je

¹ Kmetijstvo je bilo še do pred kratkim del dejavnosti A (Kmetijstvo, lov in gozdarstvo), proizvodnja hrane, pijač in krmil pa del dejavnosti D (Predelovalne dejavnosti). Po novi klasifikaciji dejavnosti je k dejavnosti A priključeno še ribištvo. Proizvodnja živil, pijač in izdelkov je še vedno v sklopu Predelovalnih dejavnosti, vendar se zdaj združujejo pod oznako C.

razvrstitev proizvodov glede na konkurenčnost možna le v segmentu dvosmerne trgovine. Avtor predpostavlja, da je trgovanje z določenim proizvodom dvosmerno, kadar manjšinski tok (npr. izvoz) predstavlja vsaj 10 % večinskega toka (v tem primeru uvoza)².

Pri razvrstitvi kmetijskih in živilskih proizvodov v menjavi glede na predelanost smo uporabili metodologijo Združenih narodov Broad Economic Categories, Revision 3 (BEC Rev. 3)³. Po njej so kmetijski in živilski proizvodi (hrana in pijača) razvrščeni v naslednje skupine: (i) nepredelani proizvodi; (ii) predelani proizvodi (v obeh skupinah ločeno za vmesno ali končno porabo); (iii) industrijske surovine, nikjer drugje specificirane (nepredelani proizvodi, predelani proizvodi) in (iv) potrošne dobrine, nikjer drugje specificirane.

Ker imata zadnji dve kategoriji zanemarljiv delež v menjavi, smo ju pri našem delu združili v skupino 'Ostalo'. Da smo lahko postavke po kombinirani nomenklaturi carinske tarife v naslednjem koraku pretvorili v šifrant BEC Rev.3, smo uporabili Eurostatov šifrant⁴. Vse pretvorbe so bile opravljene na najnižji stopnji klasifikacije kmetijskih in živilskih proizvodov, torej je bil njihov spisek razmeroma precej obsežen.

Vse naše delo temelji na podatkih Statističnega urada Republike Slovenije o menjavi kmetijskih in živilskih proizvodov. Uporabili smo podatke po kombinirani nomenklaturi carinske tarife (KN), kjer so kmetijski in živilski proizvodi uvrščeni v prvih štiriindvajset skupin sistema⁵. Analizirali smo obdobje zadnjih petih let, to je od 2002 do vključno 2007. S tem smo zajeli tudi čas vključevanja Slovenije v EU, ki je s seboj prineslo velike strukturne spremembe v zunanjetrgovinski menjavi kmetijskih in živilskih proizvodov.

3 Rezultati z razpravo

3.1 Skupna blagovna menjava kmetijskih in živilskih proizvodov in njena struktura

Slovenija je razmeroma velika in vse večja neto uvoznica kmetijskih in živilskih proizvodov. V letu 2007 je vrednost uvoza znašala 1.456 mio Eur, izvoza pa 642 mio Eur. Negativni saldo menjave kmetijskih in živilskih proizvodov Slovenije s tujino je razmeroma velik in je v analiziranem obdobju 2002–2007 naraščal. V letu 2007 je znašal skoraj 814 milijonov EUR, kar je glede na leto 2002 pomenilo preko 130-odstotno povečanje. Prispevek k saldu skupne blagovne menjave, ki je prav tako

² Podrobnejša predstavitev metode po Aigingerju tudi v Majkovič in Kovač (2007).

³ Klasifikacija BEC (Broad Economic Categories, Revision 3) je dostopna na:

<http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=10&Lg=3>

⁴ Pretvorne tabele iz Kombinirane nomenklature v šifrant BEC Rev.3 (in obratno) so na Eurostatovem strežniku RAMON in so dostopne na:

http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/index.cfm?TargetUrl=DSP_PUB_WELC&CFID=8542071&CFTOKEN=acl19ef0620321dba-261E4251-0046-9FBC-50AA24E2FAB24EAB&jsessionid=f900307413a347596a7b
Kreirane so v Eurostatovi entoti G3 »Zunanja trgovina«.

⁵ Da bi dobili jasnejši pregled dogajanjan, smo oblikovali tri skupine med seboj smiselnopovezanih proizvodov: (i) skupina živali in meso združuje skupine 01 – žive živali, 02 – meso, 05 – drugi proizvodi živalskega izvora, 16 – izdelki iz mesa in rib; (ii) skupina zelenjava in sadje združuje skupine 07 – zelenjava, 08 – sadje, 20 – proizvodi iz zelenjave in sadja; (iii) skupina žita in proizvodi pa združuje skupine 10 – žita, 11 – proizvodi mlinške industrije in 19 – izdelki iz žit in moke.

negativen, je bil na ravni razmeroma visokih 38,7 %. To je ob dejstvu, da so ti proizvodi k skupnemu uvozu prispevali manj kot 7 %, k skupnemu izvozu pa le nekaj več kot 3 %, relativno veliko. Pokritost uvoza z izvozom je bila v zadnjih dveh obravnavanih letih okoli 44 – odstotna, kar je razmeroma malo. V letu 2002, ko je bila letina dokaj ugodna, je bila višja, vendar še vedno le za okoli 10 odstotnih točk. Predvsem po vstopu Slovenije v EU se je menjava kmetijskih in živilskih proizvodov hitro povečevala, a bolj kakor v izvozu se je povečevala v uvozu.

Preglednica 1: Blagovna menjava kmetijskih in živilskih proizvodov skupaj

	Vrednost, v mio Eur			Delež v skupaj, v %			Rast, v %	
	2002	2006	2007	2002	2006	2007	07/06	07/02
Uvoz	759,1	1.180,0	1.455,8	6,6	6,4	6,8	23,4	91,8
Izvoz	407,5	518,3	642,3	3,7	3,1	3,3	23,9	57,6
Blagovna menjava (uvoz + izvoz)	1.166,6	1.698,3	2.098,1	5,2	4,8	5,1	23,5	79,8
Saldo menjave (izvoz - uvoz)	-351,7	-661,6	-813,5	57,5	41,8	38,7	23,0	131,3
Pokritost uvoza z izvozom (izvoz/uvoz), v %	53,7	43,9	44,1					

Vir podatkov: SURS, lastni izračuni

Blagovna menjava proizvodov je med štiriindvajsetimi skupinami najvišja v tistih, kjer proizvodi niso namenjeni prehrani ljudi, ampak se večinoma porabijo v nadalnjem procesu kmetijske proizvodnje kot krma za živali. Menjava v skupini ostanki in odpadki živilske industrije je v letu 2007 k skupni blagovni menjavi kmetijskih in živilskih proizvodov prispevala kar 14,6 %. Med proizvodi za prehrano ljudi je menjava najvišja v skupinah mlečni izdelki in jajca (v letu 2007 9,2-odstotni delež) ter meso (8,3-odstotni delež). Visoka je tudi v skupinah pihače, alkoholi in kis (7,3-odstotni delež) ter sadje (4,2-odstotni delež). Po vrednosti menjave so najmanj pomembne skupine rastlinske smole, ostali proizvodi živalskega izvora ter rastlinski materiali za pletarstvo (skupno 1,0-odstotni delež v menjavi kmetijskih in živilskih proizvodov).

Saldo menjave je v večini skupin negativen. Pozitiven je predvsem v nekaterih sektorjih živinorejskega izvora, zlasti v skupinah mlečni izdelki in jajca ter izdelki iz mesa in rib. Najslabši je v treh s stališča zdrave in uravnotežene prehrane izjemno pomembnih skupinah rastlinskega izvora: sadje, zelenjava in žita. Razmeroma visoka vrednost uvoza iz rastlinskega dela pridelave je zaradi nizke samooskrbe pričakovana, morda pa je nekoliko presenetljiva visoka vrednost uvoza iz živinorejskega sektorja; očitno gre tu za iskanje čim ugodnejših tržnih pogojev.

3.2 Menjava proizvodov glede na stopnjo predelanosti

Analiza je pokazala, da Slovenija večinoma trguje s predelanimi (živilskimi) proizvodi. To je bilo tudi pričakovano, saj je to značilno za razvitejše države. Vrednost menjave z njimi je v letu 2007 znašala skoraj 1.362 mio Eur, kar je

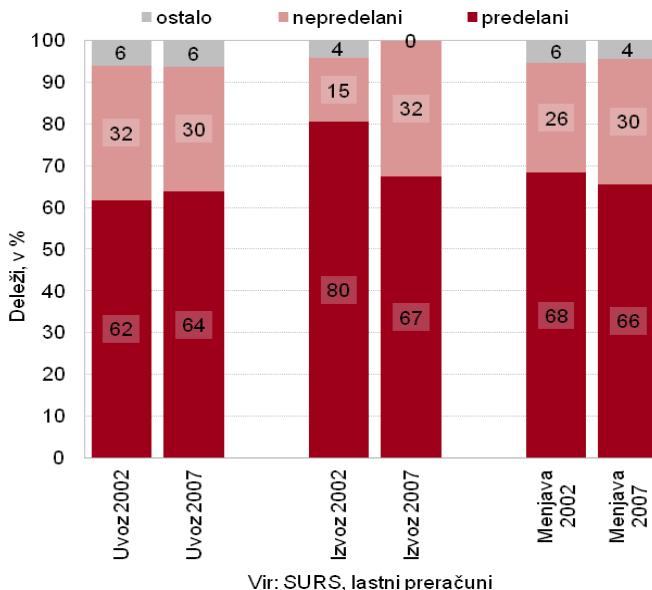
predstavljalo okoli dve tretjini skupne menjave kmetijskih in živilskih proizvodov. Vrednost menjave z nepredelanimi (primarnimi, kmetijskimi) proizvodi je znašala 643 mio Eur, kar je pomenilo nekaj manj kot tretjinski delež. Delež nepredelanih proizvodov se je v zadnjih nekaj letih zviševal. Ostalih proizvodov, ki jih v ti dve skupini ne moremo razvrstiti, je bilo v vrednosti 93 mio Eur, to pa je okoli 4 % skupne vrednosti menjave kmetijskih in živilskih proizvodov.

Preglednica 2: Blagovna menjava kmetijskih in živilskih proizvodov skupaj po predelanosti

	Vrednost, v mio Eur			Delež v skupaj, v %			Rast, v %	
	2002	2006	2007	2002	2006	2007	07/06	07/02
Uvoz								
Nepredelani proizvodi	243,6	363,9	435,4	32,1	30,8	29,9	19,6	78,7
Predelani proizvodi	468,7	733,5	928,7	61,7	62,2	63,8	26,6	98,2
Ostalo	46,9	82,6	91,7	6,2	7,0	6,3	11,0	95,6
Skupaj	759,1	1.180,0	1.455,8	100,0	100,0	100,0	23,4	91,8
Izvoz								
Nepredelani proizvodi	62,2	154,5	207,9	15,3	29,8	32,4	34,5	234,5
Predelani proizvodi	327,6	361,9	432,8	80,4	69,8	67,4	19,6	32,1
Ostalo	17,8	1,9	1,6	4,4	0,4	0,2	-17,5	-91,1
Skupaj	407,5	518,3	642,3	100,0	100,0	100,0	23,9	57,6
Blagovna menjava								
Nepredelani proizvodi	305,7	518,4	643,3	26,2	30,5	30,7	24,1	110,4
Predelani proizvodi	796,2	1.095,4	1.361,5	68,2	64,5	64,9	24,3	71,0
Ostalo	64,7	84,5	93,3	5,5	5,0	4,4	10,4	44,3
Skupaj	1.166,6	1.698,3	2.098,1	100,0	100,0	100,0	23,5	79,8
Saldo menjave (izvoz-uvoz)								
Nepredelani proizvodi	-181,4	-209,3	-227,5	51,6	31,6	28,0	8,7	25,4
Predelani proizvodi	-141,1	-371,6	-495,9	40,1	56,2	61,0	33,5	251,5
Ostalo	-29,1	-80,7	-90,1	8,3	12,2	11,1	11,7	209,4
Skupaj	-351,7	-661,6	-813,5	100,0	100,0	100,0	23,0	131,3
Pokritost uvoza z izvozom (izvoz / uvoz), v %								
Nepredelani proizvodi	25,5	42,5	47,8					
Predelani proizvodi	69,9	49,3	46,6					
Ostalo	37,9	2,3	1,7					
Skupaj	53,7	43,9	44,1					

Vir podatkov: SURS, lastni izračuni

Delež predelanih živilskih proizvodov v skupini kmetijskih in živilskih proizvodov je v izvozu višji kakor v uvozu, vendar pa gibanja niso ugodna: v zadnjih letih se v izvozu znižuje, v uvozu pa povečuje. V letu 2007 je bilo med kmetijskimi in živilskimi proizvodi v uvozu okoli 30 % nepredelanih, 64 % predelanih in 6 % ostalih proizvodov. V izvozu je bilo med njimi 32 % nepredelanih in 67 % predelanih, ostalih proizvodov pa skorajda ni bilo. Večji del menjave kmetijskih in živilskih proizvodov so torej predelani proizvodi, tako v uvozu in izvozu, vendar pa je v izvozu njihov delež nekoliko višji. Gibanja v opazovanem obdobju zadnjih petih let pa ne gredo v smer doseganja višje dodane vrednosti dejavnosti iz tega naslova, saj se je delež predelanih proizvodov v uvozu povečeval, v izvozu pa zmanjševal. S tem se je razmeroma močno povečal negativni saldo predelanih proizvodov, in sicer za skoraj 252 %. Rast negativnega salda nepredelanih proizvodov je bila v tem času dosti počasnejša, le okoli 25-odstotna. V veliki meri gre pri tem za izvoz v skupini mlečni izdelki in jajca, kjer je bilo v letu 2007 kar 86 % vrednosti proizvodov nepredelanih (mleko) in le 14 % predelanih. Izvoz kakovostne surovine pa ni smiseln, saj so s tem izgubljene možnosti za precejšen del ustvarjene dodane vrednosti.

Slika 1: Struktura uvoza, izvoza in menjave kmet. in živil. proizv. glede na predelanost

Pregled po posameznih štiriindvajsetih skupinah pokaže, da je takšnih, ki združujejo izrecno samo nepredelane ali samo predelane proizvode, razmeroma malo. To nakazuje precejšnjo povezanost med obema vrstama proizvodov. Samo nepredelane proizvode najdemo le v petih skupinah: žive živali, ostali proizvodi živalskega izvora, sadje, oljna semena in plodovi ter rastlinski materiali za pletarstvo. Skupin, kjer so le predelani proizvodi, je devet: to so meso, proizvodi mlinske industrije, izdelki iz mesa in rib, sladkor in proizvodi, kakav in proizvodi, izdelki iz žit

in moke, proizvodi iz zelenjave in sadja, razna živila ter pijače, alkoholi in kis. V preostalih desetih skupinah so nepredelani proizvodi združeni s predelanimi. Pri tem kaže izpostaviti različno menjavo proizvodov iz dveh skupin, kjer uvažamo predelane, izvažamo pa nepredelane proizvode: masti in olja ter mleko, mlečni izdelki in jajca. Slednja skupina je po vrednosti menjave med najpomembnejšimi, kar problemu težo povečuje.

Preglednica 3: Blagovna menjava kmetijskih in živilskih proizvodov in konkurenčnost po predelanosti in skupinah

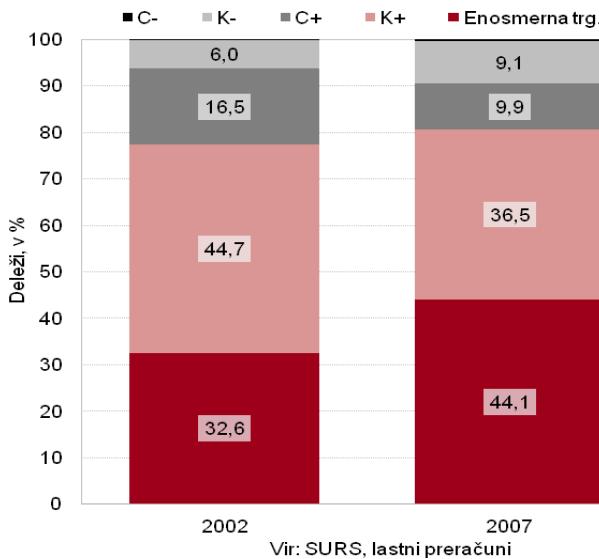
	Uvoz 2007				Izvoz 2007				Kategorija izvoz konkur.*	
	nepredelani		predelani		nepredelani		predelani			
	mio EUR	delež	mio EUR	delež	mio EUR	delež	mio EUR	delež		
žive živali	15,7	99,0	0,0	0,0	20,7	97,9	0,0	0,0	Enosm; -	
meso	0,0	0,0	122,7	100,0	0,0	0,0	51,2	100,0	- C+	
ribe,raki,mehkužci	21,3	65,3	11,3	34,7	2,0	71,5	0,8	28,5	K-; C+ C+	
mlečni izdelki,jajca	33,8	39,0	52,7	61,0	91,2	85,8	15,1	14,2	Enosm; C+	
ostali proizvodi žival, Izvora	4,7	100,0	0,0	0,0	0,6	100,0	0,0	0,0	C+ -	
živo drevo in rastline	25,6	66,1	0,0	0,0	4,6	93,9	0,0	0,0	Enosm; -	
zelenjava	84,5	96,5	3,1	3,5	7,2	95,2	0,4	4,8	C+; K- C+	
sadje	117,2	100,0	0,0	0,0	33,6	100,0	0,0	0,0	K+; C+ -	
kava,čaj,začimber	19,1	66,9	9,4	33,1	1,8	57,3	1,3	42,7	C+	
žita	82,6	93,9	5,4	6,1	5,5	79,2	1,4	20,8	K+ C+	
proizvodi mlinske ind.	0,0	0,0	29,0	100,0	0,0	0,0	1,3	100,0	- C+	
oljna semena in plodovi	17,6	99,7	0,1	0,3	21,5	100,0	0,0	0,0	C+ -	
rastlinske smole, ekstrakti	8,6	94,7	0,5	5,3	5,4	99,7	0,0	0,3	C+ -	
rastl.materijali za pleterstvo	0,5	100,0	0,0	0,0	0,1	100,0	0,0	0,0	K+ -	
masti in olja	0,0	0,0	54,8	100,0	13,4	100,0	0,0	0,0	Enosm; K+ -	
izdelki iz mesa in rib	0,0	0,0	40,5	100,0	0,0	0,0	54,5	100,0	- C+	
sladkor in sladk.proizvodi	0,0	0,0	50,4	100,0	0,0	0,0	26,4	100,0	- K+; C+	
kakav in kakavovi izd	0,2	0,3	64,7	99,7	0,0	0,0	8,4	100,0	- C+; K-	
izdelki iz žit, moke	0,0	0,0	86,8	100,0	0,0	0,0	26,4	100,0	- C+	
proizvodi iz zelenjave in sadja	0,0	0,0	70,1	100,0	0,0	0,0	12,9	100,0	- C+	
razna živila	0,0	0,0	88,2	100,0	0,0	0,0	38,8	100,0	- C+	
pijače,alkoholi in kis	0,0	0,0	86,0	100,0	0,0	0,0	67,0	100,0	- Enosm; K+	
ostanki in odpadki	3,9	2,2	152,9	85,4	0,4	0,3	127,0	99,1	- Enosm;	
tobak	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	- C+	
Agregirane skupine:										
- skupina živali in meso	20,4	11,1	163,2	88,8	21,3	16,7	105,7	82,9		
- skupina zelenjava in sadje	201,7	73,4	73,2	26,6	40,8	75,5	13,2	24,5		
- skupina žita in proizvodi	82,6	40,5	121,2	59,5	5,5	15,8	29,2	84,2		
SKUPA J	435,4	29,9	928,7	63,8	207,9	32,4	432,8	67,4		

* Za vsako skupino proizvodov so bili izračunani deleži vseh štirih kategorij izvozne konkurenčnosti, zaradi večje preglednosti pa prikazujemo le prevladujočo.

Vir podatkov: SURS, lastni izračuni

Naša analiza ugotavljanja izvozne konkurenčnosti slovenskih kmetijskih in živilskih proizvodov ni pokazala dobrega stanja in smeri razvoja. Po izločitvi enosmerne trgovine, kjer konkurenčnosti po izbrani metodologiji ni bilo mogoče proučevati (glej tudi Bojnc in Fertő, 2009a in 2009b), je v menjavi le dobra tretjina proizvodov konkurenčnih zaradi priznane kakovosti (skupina K+, v letu 2007 36,5 %), slaba desetina pa zaradi ugodne cene (skupina C+). Zaželena je predvsem prva skupina konkurenčnosti, ker gre pri njej za neto izvoz po cenah, ki presegajo cene teh proizvodov v uvozu. Izvozniki so torej uspešni kljub visokim cenam svojih proizvodov, ker jim trg kakovost priznava. Seveda pa je dobrodošla tudi cenovna konkurenčnost, ko je prodor na tuje trge prav tako uspešen, čeprav v tem primeru zaradi nizkih izvoznih cen. Cenovne nekonkurenčnosti (skupina C-), ko so izvozne cene višje od uvoznih, izvoz pa nižji od uvoza, ni veliko (v letu 2007 0,4 %). Več je nekonkurenčnih proizvodov na področju kakovosti (skupina K-, v letu 2007 9,1 %),

kar pa je najbolj problematična skupina. Proizvajalci na tuje trge ne morejo prodreti, čeprav so cene njihovih proizvodov nižje od cen v uvozu. Neugodno je, da se delež proizvodov iz te skupine v zadnjih letih povečuje.

Slika 2: Struktura izvozne (ne)konkurenčnosti kmetijskih in živilskih proizvodov

S stališča primerjave konkurenčnosti nepredelanih in predelanih proizvodov so zanimive mešane skupine. V nekaterih (ostanki in odpadki živilske industrije, masti in olja) je trgovina enosmerna in konkurenčnosti nismo mogli ugotavljati. Podobno je v izvozu nepredelanega mleka, medtem ko je v izvozu predelanih mlečnih proizvodov večinoma prisotna cenovna konkurenčnost (47 %). Ta je prevladujoča tudi v obeh skupinah zelenjave. V skupinah žita ter kava, čaj in začimbe pa je v izvozu nepredelanih proizvodov dosežena bolj zaželena oblika konkurenčnosti kot v izvozu predelanih. V izvozu nepredelanih žit prevladuje kakovostna konkurenčnost (50 %), kjer gre za neto izvoz po razmeroma visokih cenah.

4 Zaključek

Pri razmišljjanju o izboljšanju stanja v doseganju višje konkurenčnosti slovenskih kmetijskih in živilskih proizvodov si lahko postavimo nekaj osnovnih vprašanj:

- Kako povečati obseg kmetijske pridelave? Ta je v Sloveniji v povprečju razmeroma skromen in se v zadnjih nekaj letih povečuje le v redkih sektorjih kmetijstva. Nujno bi bilo izboljšati izobrazbeno in starostno strukturo kmetijskih pridelovalcev. Ti bi se morali hitreje in v večji meri odzivati na povpraševanje, zaradi izjemne razdrobljenosti pridelave pa med seboj bolj povezati v organizacijah in združenjih.
- Kakšen vpliv imajo razmeroma slabe vezi v agroživilski verigi? Zaradi slabe povezanosti med primarno pridelavo in sekundarno predelavo se povečuje

izvoz nepredelanih kmetijskih proizvodov. Tam kmetje dosegajo višje cene in so deležni ugodnejših pogojev sodelovanja, hkrati pa se domača živilska predelovalna industrija sooča s pomanjkanjem surovin.

- Kako najti večje možnosti za uveljavljanje na obstoječih trjih in prodor na nove konkurenčne izvozne trge? Izziv je zelo velik zlasti v razmerah globalne gospodarske in finančne krize. Kljub temu s povprečnim dolgoročnim naraščanjem kupne moči prebivalstva in njegovo spremenjeno strukturo (več majhnih gospodinjstev, večja prisotnost žensk na trgu dela) povpraševanje narašča, tudi po polpripravljenih in predelanih proizvodih. Za ponovni prodor na stare in na hitro razvijajoče se nove svetovne trge so potrebeni novi pogumni koraki.
- Kako uspešneje unovčevati sicer pogosto priznano visoko kakovost slovenskih kmetijskih in živilskih proizvodov? Slovenija bi morala v promocijo svojih kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov vložiti bistveno več kakor doslej. Nujno je čim hitreje postaviti okvire generični promociji kmetijskih in živilskih proizvodov, pospešeno uvajati blagovne znamke in nenehno skrbeti za dvig predvsem kakovostne konkurenčnosti. Možnosti za povečanje prodaje slovenskih kmetijskih in živilskih proizvodov na tujem trgu so omejene zaradi delovanja ekonomij obsega, zato je prav usmeritev h kakovostni konkurenčnosti izjemnega pomena. Izbire skorajda ni: izboljšanje konkurenčne sposobnosti je več kot nujno.

5 Literatura in viri

- SURS. Urad RS za statistiko, spletni strani. Pridobljeno v obdobju avgust – september 2007 na:
<http://www.stat.si>
- Aigner, K., 1997. The Use of Unit Values to Discriminate between Price and Quality Competition. Cambridge J Econ 21: 571-592.
- Aigner, K., 1998. Unit Values to Signal the Quality Position of CEECs. V: Y. Wolfmayr (ur.), The Competitiveness of Transition Countries. Paris, OECD proceedings: 93-121.
- Bojnec, Š., Majkovič, D. in Turk, J., 2006. Prevalence of Key Developments in Trade of Agro-Food Produce in the New Member States of the European Union. Predstavljeni na: 98th EAAE Seminar.
- Bojnec, Š., in Fertő, I., 2009a. Agro-food trade competitiveness of Central European and Balkan countries. *Food policy*, 2009, 34(5): 417-425.
- Bojnec, Š., in Fertő, I., 2009b. Determinants of agro-food trade competition of Central European countries with the European Union. *China econ. rev.*, 2009, 20(2): 327-337.
- Gehlhar, M.J. in Pick, D.H., 2002. Food Trade Balances and Unit Values: What Can they Reveal about Price Competition? *Agribusiness* 18: 61-79.
- Majkovič, D., Bojnec, Š., in Turk, J., 2007. Developments of new member's EU trade : evidence from the Slovenian food sector. *Post-communist economies* 19 (2): 209-223.
- Majkovič, D. in Kovač, M., 2007. Konkurenčnost slovenskih agroživilskih proizvodov v mednarodnem prostoru: pregled in aplikacija izbranega metodološkega pristopa. 4. Konferenca DAES, Moravske Toplice, 2007: 299-308

Izvedbo konference so podprli:

Univerza v Mariboru

*Fakulteta za kmetijstvo in
biosistemsko vede*

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta

Kmetijski inštitut Slovenije

